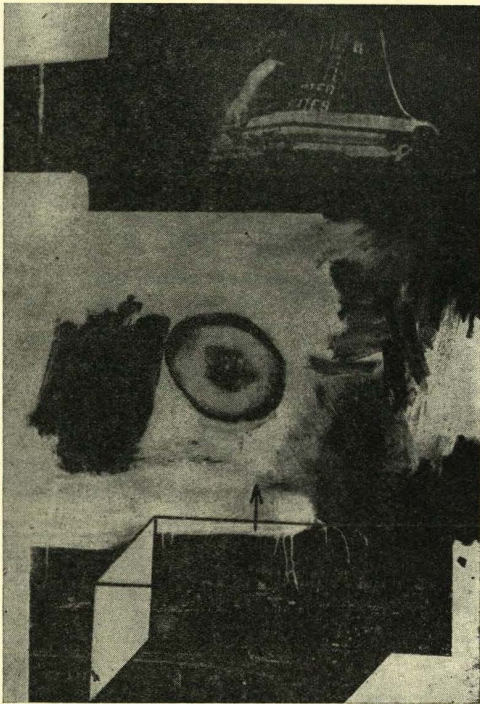

15-94716423 W

DUHOVNA ZVONA HUSEINA TAHMIŠČIĆA

ROBERT RAUSCHENBERG: Dopuna, 1982, SAD

Ako se od poezije hoće da izazove razneženosti čula, suze žalnice i podignut ritam srca, ako se od nje zaheba ona senovita začaranost koju svaka sentimentalna duša očekuje u dodiru sa knjigama stihova, onda poezija Huseina Tahmišćića nosi i suviše „rizika“ da se takvom shvatanju poezije nikad ne približi.

Osetljive zone poezije na sreću mnogo su prostranije, njeni zračni, nesvodljivi predeli mnogo rafinovaniji, a unutrašnji zakoni daleko dublji da bi ih jedno takvo građanski lagodno osećanje moglo da upije i doživi. Poezija ove vrste daleko je od htenja da se podredi zahtevima stvaranja „celih lepih pesama“, dućevski brušenih muzikalija ili setnog lirskog stimulacija koji su školski preduslov za suzne zanose čitalaca. Ona ne jeca ne paradira mekom osećajnošću, ne želi ni da trone niti da zaseni blistavosti otkrovenja, niti igra na kartu lažnog šarmata onih dnevnih a poetizovanih emocija koje često nisu ni emocije ni poezija. Poezija Tahmišćićeva je poezija intelektualne, preciznije, duhovne lepote koja se više obraća duhu no srcu i koja više misli nego što peva, koja je više rekao bih u poruci nego u plastici govora. Ali ta poezija misli jednu svoju, to znači prosečanu misao i njena duhovna zvona oglašuju otkrovenje jedne nade koja nije kupljena u tuđim mislima niti pročitana iz tuđih knjiga pesama. Ona misli sasvim modernu misao, a voluje sasvim drevni bol:

„Kako da udomimo stranca
Kako da nastavimo započeto
U letu oko samog kruga
U svetu što boli
Što zna da voli
Dok skrta vlastitog mrtvaca
(Oko samog kruga)

Ta poezija zna da sva zatečeni i zatočeni u našim telesnim i duhovnim egzistencijama, da ona kobna, neumorna „vrteška“ putuje dalje u svakom trenutku, ništići iluzije smrtnih i njih same, zna da nema sigurnog, trajnog staništa da nemiran san čovekov o sreći i sva njena okvirna osećanja ozaruje jedna podignuta duhovna patnja, prigušena vatra, gorčina svesti i neprekinuto osećanje dramatičnosti sveda čime je pesnik okružen. Ali pored svih mestimično prejakih tamnina, živi, kao čisti sjaj, lepota hrabrog otpora, saznanje da je pesma „sabrano vreme očeva“ i da pored sveg banalnog prolazanja sveta i visokih misli o svetu ne trne ga plamen vitalnosti u tom sabranom vremenu. Čovek je pao u svet, uglubljen je u njegove svi-

repe tokove, leluja se između dobra i zla, između nade i očaja, između sna i budne vrteške, ali zmo otpora koje sa čuva i obnavlja, sadržano je u njegovoj moći da bar na trenutak zaustavi vreme, da ga usmeri branama slika, vlastite težnje za izrazom. On neće pospani mir iluzija, očajno i divno upinje se da otrese okove prašine da zbači sindžire, da objasni sebi svoj udes i udes srodnih stvorenja u prostoru i vremenu iako se reči pretvaraju često u krpice prolazanja a misli uvek spotiču o famoznu „budnu vrtešku“ što ništi sve na kružnom putovanju. „U svetu guravom kao činjenica“ ustaje neprekidno i pada čovek, između sablasti jave i jasnosti sna, od tame do saznanja što tonu trajno u tami vremena, sám, neizlečivo zaražen putovanjem, krtica i Prometej, obeležava jednoličnu ali ipak herojsku liniju padova i uspona. Kreće se i sluša „gde to zvoni“, kakvim glasovima je ispunjen prostor, a iza sopstvenih koraka već čuje kako romori prastara pesma o taštini sveta. Po jednoj vrsti bolne duhovne ozbilnosti, po prigušenom gorenju koje sdrži, i po mislima od stvarne elevacije, ova poezija se približava vrstii govora koji iako lišen patetike, profetskog govorništa, za celine i bitnosti ratuje.

Pravdi za volju, ta poezija ne udara blokovito u čula, ne opija raskošnim slikama i neće, više no što ne ume da se prepusti čudljivim asocijativnim inspiracijama. Ostavlja utisak negovane hladnoće, svesne uzdržanosti afekata, ali i jednostavne hrabrosti. Otuda se za nju hoće mnogo strpljive upornosti, precizne intuicije koja hvata odnose među porukama i slikama, stalan i naporan rad mašte čije tkanje ima da ispuni dosta često logičan okvir pesnikove misli. Pisana ozbiljnošću biblijskih poslanica, ta poezija ostavlja trag nečeg ritualno bolnog, beleži onu specijalno uzdrhtalu i plodnu emociju koju poseduju samo ljudi intenzivnog duhovnog života, ali joj za otvaranje prema tuđim senziibilnim žarištima nedostaje koke zivna dinamika slika, munjevita plastičnost kojom se zaoštavaju elementi pesama, da poste traju kao emotivne lozinke, kao sila misli i emocije u utaknici sa muzikom. Tahmišćić je iz familije pesnika koji misle knjig ima, koji se njima grade i otuda je razumljiv njegov nehaj za simetriju u stihu za šareni i često varljivi govor slika radi slika, za finese stila kojim se emocija, i opšti duhovni svet pesnika otiskuje u susret drugim svetovima. Ali me ne jednom žestoko buni izvesna tvrdća njegovih stihova, odsustvo gipkosti u razvijanju emotivnih na-

boja, izvesno nastojanje da se stihovima brane određene teze o postojanju i smislu postojanja, a ne da se njima peva tragizam života, blistavost njegovih dobroti i svireposti ono što je između ili iznad svih naših misli o životu, koje samo fragmentarno, kao uski farovi u noći, hvataju njegove tajne i jezgrene impulse. Otuda mene u ovoj zbirci najviše plene one pesme posvećene srodnicima pesnika, u kojima moć saznavanja sa tuđim duhovnim predelima dobija blistav izraz u minijaturnim portretima tih srodnika i otuda stihovi skladne aforističke lepote, deluju kao sveže i sočne oaze u prličnoj suvodolici njegove ozbiljnosti:

„Svet nam ne beše naklon
A izvršen izbor nosimo o vratu
A pesma je zakon krajine i sabrano vreme
Očeva: oni dovode snove a sami odlaze;
Pesma je pamćenje i neistraženost prostora
sinova: oni obitavaju u netbežnom i glasno govore.
(Peti predeo)

Otuda zabruje „nemirni mukli tonovi egzistencijalne slutnje iz atmosfere jednog pejažza u skamenjenom predvečerju:

Visoka alem minareta i nemi muzejni odlaze;
U naglom odjeku. Leto žeže čas predvečerja
I dolaze majke da se kamene
Na očigled nas, dobri prizemljari u nasušno vreme.

Ali više je neko sigurno da ovo doba naše poezije u Tahmišćiću ima budnog, ozbiljnog, na vatrama patnje prekaljenog pesnika. On neprekidno vrati odjeka dalekih duhovnih zvona sveta, trudeći se da u njima čuje tonove nade, ozarenosti vere u pobedu reda nad haosom, svetlih elemenata bića, nad iracionalijama, i budući da se u izrazu teko i oživotvoruje, ostaje samo da mu zaželimo plodnu bitku sa sonstvenim preprekama.

Sa nešto manje nehanosti prema muzičkoj aritmiji, sa više ljubavi za dinamizam metafore, za asocijativne slobode slika a sa istim duhovnim intenzitetima, Husein Tahmišćić bi mogao biti mnogo manje „ograđen“, odeljen i privatni pesnik, a mnogo više pesnik čija zvona daleko odjekuju, čiji se zvuk nestrpljivo čeka u opštoj vrevi i pustom prostoranju sveta.

(Husein Tahmišćić: „Gde sad zvoni“, Prosveta, Beograd 1964)

10-74716679

MILOVAN DANOJLIĆ

nebinova balada

Zapalite mi vatru na grudima
U zarzamu užad udove okujte
Zakopajte me žitvog sa mrtvima
Kroz vlagu groba ropac moj ne čujte
Iznesite me do crnoga vrha
Razbijte kosti u najlepši darmar
Opet će — škorpinja iz zaspalog srha —
Plavim plamenom da igra moj damar

Tamna je reka rascvetani bog
Nada mnom mesec rudnim brdom luta
Beskrajno daleko od jutra tvog
U lobanji je mesečina žuta
Razgrnite zvezde, tavan duge noći
Na gorskom sedlu razminite samar
Ali razbijen o opet će moći
Bezumnju igru da odigra damar

Već imam korak i vid vedrog starca
— Fenjer zaklačen ispod noćnih voda —
S konja na magarca, s magarca na jarca
Sutrašnjem vinu senka moja hoda
Gore su godine i svi nešto hoće
Ovde sam ja rasturen u darmar
Ovde zri cveće pršti zlatno voće
Igru sećanja igra ludi damar
Padajte zvezde u rosu u travu
Devojko obruč me pomračenja steže
Dodirni vidom ovu ludu glavu
— Duboka kiša crno lišće veže
Zar nikog nema da sledenom kriknu
Podari pramen, sedlo, zlatni samar

Svetleći plamen zgaženome liku
— Samo bezumnju igru igra damar

Zar imam samo ove ruke, zbilja
Pogružen korak pogled ranog starca
Zar stvarno idem sunanut bez cilja
Seljačka sveća jarca — žiבודarca
Zar nikog nema da zatpra jamu
— Na mirnom moru očajava kramar
Gust od toplote nastukan na kamu
Bezumnju igru igra svaki damar

Zapalite mi vatru na grudima
U čeličnu užad udove okujte
Zakopajte me žitvog sa mrtvima
Iz vlažnog groba ropac moj ne čujte
Jaučem izrod i sviram kroz zube
Jauču kosti ječi sav moj darmar
Dva odročeta u meni se ljube
I bezumnju igru igra svaki damar

Milovan DANOJLIĆ rođen 1937. u selu Ivanovcima (Sumadija). Sada radi kao novinar u „Borbi“ i predvodi francusku poeziju.
Knjige pesama: „Urodenički psalmi“, 1957; „Nedelja“ 1958; „Kako spavaju tramvajli“ 1960; „Noćno proleće“ 1961.

10-74716679.1 W

LJUBOMIR SIMOVIĆ

traženje reči

O kako da mi dođe reč snažna i sirova
Ko drvo kao izvor ko dubrište što kisme
Reč koju ne mogu da obeleže slova
Što greje kao svetlost što kao kamen pritisne

Da je u ustima osećam kao zalogaj mesa
Ko krvav poljubac u uho ko poljubac u srce samo
Da me okružuje ko nepogode puna nebesa
Pa da toj reči svoj želudac i svoje srce damo

Da postoji van nas ko biće! O kako
Da nađem reč koja smrdi ili gori ili cveta
U kojoj nad Dubrovnikom umorno sunce lako
Visi u toplom vazduhu belog jadranskog leta

Kako da nađem reč u koju mogu da posadim
Drvo ili žito, reč u kojoj ride plove
Reč kojom rebra grejem ili telo hladim
Kuju bez pomoći ruku i nogu ne mogu usta da proslave

Kako da nađem reč koja se isparava
Iz koje — do skeleta oprani! — isplivam ko iz mora
Koja me usisava u sebe ko ona Vera garava
Od koje na telu ostaje trag ko od lovanskih zora

Reč koja nije samo glas! Prebdelede
Svetlosti prolaze kroz stablo mog trupa
Sedim, kroz providnu vatru posmatram večernje predele
I hladnu sapunicu pene gde se ovo stenje kao deca kupa

Ljubomir SIMOVIĆ rođen 1935. u Užicu. Diplomirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Bio dugogodišnji urednik studentskog lista „Vidici“. Sada je novinar u Radio-Beogradu.
Knjige pesama: „Slovenske elegije“ 1958; „Veseli grobovi“ 1961. i „Postojnja zemlja“ 1964.